

Darja, 18 let

Ve třech letech ji zajímal mechanismus fotosyntézy, ve čtyřech začala číst a k pátým narozeninám si přála jedině: opravdový model lidského těla, které ji fascinuje dodnes. „Učila jsem se latinské názvy kostí, snažila se rozumět onemocněním, ale potřebovala jsem rozumět světu obecně, včetně historie či politiky,“ vzpomíná čerstvě plnoletá Darja Klementová na dětství, které coby mimořádně nadané dítě prožívala v mnoha ohledech úplně jinak než její vrstevníci.

Narodila se do rodiny, kde se „nosilo“ jiné nadání: hudební. „Nimčeně rodiče mě ani mého bratra do ničeho nenutili, přirozeně podporovali naše vlastní zájmy. Hudba mezi ně patřila také. Když jsem objevila klarinet, začal mě bavit tak, že jsem se v páté třídě přihlásila na gymnázium s uměleckou profilací. Ale stále tím nejzajímavějším oborem pro mě byly přírodní vědy,“ vypráví klidně a věcně Darja a působí při tom jako člověk, který dobře ví, kdo je. A to přesto, že ve škole zažila řadu náročných okamžiků.

Když si doma uvědomili její přemýšlivost, zvažovali individuální vzdělávání. „Také si však uvědomovali, že by to znamenalo držet mě dál od reality většinové společnosti. A věděli, že se v ní naopak musím učit fungovat. Sami naráželi na to, že lidé mé nadání zlehčovali s konstatováním: To nebude tak horké, každý rodič si myslí, že je jeho dítě výjimečné!“

Nastoupila na běžnou základní školu. „A nebylo to příjemné. Svým spolužákům jsem byla pro smích, ale nepřijala jsem roli oběti. A oni, protože jsem byla dívka, si nikdy netroufli na nic jiného než na slovní útoky,“ popisuje Darja dál se stejnou věcností. Zpětně uznává, že byla pro děti svého věku oříšek. Hodně věděla a potřebovala své vědění sdílet. Byla aktivní, potřebovala diskutovat, což netěšilo nejen děti, ale ani některé z pedagogů, kteří na ni neuměli adekvátně reagovat. Potřebovala prostor, ale neměla ho.

Nimčeně Darja měla štěstí na skvělé rodinné zázemí a přijetí nadanosti v okruhu nejbližších lidí, jehož absence často fatálně determinuje celoživotní (ne)úspěchy takových dětí.

Pak se ve čtvrté třídě zašla podívat v rámci Masarykovy juniorské univerzity v Brně na dopolední výuku. A leták nabízející testování nadání ji přivedl k doc. Šárce Portešové, která se věnuje detekci nadaných dětí a práci s nimi. „Darjin výkon byl excelentní ve většině subtestů,“ potvrzuje Šárka Portešová. Úspěšnost tehdy desetileté holčičky se pohybovala mezi 90. a 99. percentilem. Zářila v kvantitativním uvažování a u paměti dosáhla až na percentil 100! Potvrdilo se mimořádné nadání.

„Samozřejmě jsem věděla, že jsem chytrá, jen jsem možná nevěděla, že tak moc,“ vypráví se svou typickou věcností Darja. Klíčové ale bylo testování a lidé, kteří jí pak vstoupili do života. „Když jsme s Darjou na to období vzpomínaly, řekla mi: Každý den jsem si uvědomovala, že se ve škole zase budu nudit a že se mi spolužáci budou zase posmívat,“ vypráví Šárka Portešová. Ale všechno se mělo brzy zlepšit: mimo jiné se vstupem na Gymnázium Pavla Křížkovského v Brně-Komíně, kde se díky ochotě učitelky chemie Milady Kapičkové mohla zanořit do vědy.

„Zpočátku jsem znovu švala spolužáky svou potřebou sdílet vědomosti. Ale to, co na základní škole nikdo prakticky nepřijal, na gymnáziu postupně přijetí došlo. Také jsem na sobě začala pracovat. Uvědomovat si, že mnohdy by stačilo říkat věci jinak, v jinou chvíli,“ dává Darja prostor sebereflexi. A přišly přírodovědné olympiády, i když na prvních ročnících ještě nezářila. „Týkaly se totiž kytek, mě zajímá tělo!“ říká Darja. Dostala se také do podnětnějšího prostředí, do kurzu pro středoškoláky organizovaného vědeckým výukovým centrem Bioskop při Masarykově univerzitě.

„DNA klub, který jsem si vybrala, se zaměřoval na molekulární biologii a byl běžně dostupný od 16 let. Mně se povedlo dostat se do něj ve 13 letech,“ říká s hrdostí. Tady pro ni totiž podle všeho začal být její život opravdu zajímavý. Přišlo skutečné bádání, a to pod vedením Marka Šebesty. „Řekl mi, že se mu líbí, jak přemýšlím nad vědeckými otázkami, a začal mě učit základy nejen molekulární biologie, ale i vědeckého uvažování,“ pokračuje Darja. „A když mi bylo patnáct a já jsem si mohla vyzkoušet skutečnou odbornou práci, přivedl mě do laboratoře Vítězslava Bruji, která se zabývá komunikací na úrovni živočišných buněk.“ To, co od raného dětství vypadalo jen jako přírodovědný zájem, dostalo vědecké základy, prostor pro výzkum a naznačilo reálnou možnost dokázat něco zásadního.

Příští rok ji čeká oficiální vstup na univerzitu, obor experimentální molekulární biologie. Přestože je součástí badatelských týmů, musí ještě dokončit gymnázium, kde má pro svou badatelskou činnost nastavený individuální studijní plán. „Stále také procházím dospíváním. I proto je teď mým nejdůležitějším úkolem hledat balanc. Mezi školou, laboratoří a každodenními mezilidskými vztahy,“ uzavírá Darja vyprávění. Je jí čerstvě osmnáct. To, jak si jde za svým cílem, je velmi inspirativní. A nejen z ocenění Česká hlavička, které získala na podzim roku 2022 za své výsledky v oblasti výzkumu DNA a leukemie, se dá tušit, že už teď patří k těm, kdo (z)mění svět...

„Jako dospělí míváme bohužel často tendenci myslet si, že pokud je dítě opravdu nadané, je schopné se o sebe po všech stránkách dokonale postarat. Ve skutečnosti však někdy takové dítě potřebuje zastávce a tím by měli být v útlém věku zejména jeho rodiče a učitelé. Především pak rodiče by mu měli trpělivě a srozumitelně vysvětlovat, proč ho ostatní vnímají jako jiné – a proč občas nerozumí jeho chování. A postupně ho vést k tomu, aby se samo dovedlo bránit a stejně tak si umělo požádat o pomoc. Tento přístup považuji za velmi důležitý a zásadní pro harmonický vývoj každého nadaného dítěte. Nenechat je dlouhodobě v nepříznivé situaci, vysvětlovat, ptát se, hledat řešení.“

**doc. PhDr. Šárka Portešová, Ph.D.
Katedra psychologie FSS MU Brno**